Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

TER BESLUITVORMING

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2024-0000963736

Datum
18 december 2024

Opgesteld door
[redacted]

Samengewerkt met

Bijlage(n)
2

Aan MBZK
Van DGOBDR

nota

Kamerbrief Elke Regio Telt

Aanleiding

In mei 2024 heeft de toenmalig minister van BZK in een commissiedebat toegezegd de Kamer in het najaar van 2024 te informeren over de nadere uitwerking van "Elke regio telt". In het Regeerprogramma is de inzet hierop vervolgens geconcretiseerd: "Dit kabinet hanteert het uitgangspunt dat 'Elke regio telt!'. Rijksbeleid moet oog hebben voor regionale verschillen en investeren in structurele samenwerking met regio's. Het Rijk kijkt in ieder geval kritisch naar de eigen werkwijze en mogelijke belemmeringen van het Rijk om regio's hun kansen en krachten te laten benutten. […] Voor en met specifieke regio's aan de randen van het land die centraal staan in 'Elke regio telt!' ontwikkelt het kabinet een gebiedsgerichte aanpak met langjarige agenda's om de kwaliteit van leven, wonen en werken voor onze inwoners te behouden of te verbeteren." Ook wordt dit thema expliciet genoemd in hoofdstuk 3 (wonen en volkshuisvesting en infrastructuur, openbaar vervoer en luchtvaart) en 6 (zorg en onderwijs).

Hiermee heeft het nieuwe kabinet het belang van dit traject benadrukt en nader gericht, met aandacht voor het gebiedsgericht ondersteunen van deze regio's. Ook hebben departementen diverse beleidsmaatregelen aangekondigd om meer rekening te houden met regionale verschillen en specifieke opgaven in deze regio's.

De nu voorliggende kamerbrief (besproken in RFL 17 december) beschrijft de aanpak die hier uitvoering aan geeft.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd in te stemmen met het verzenden van deze brief aan de Tweede Kamer na bespreking in de MR van 20-12.

Kern

- Deze aanpak bouwt voort op het advies *Elke Regio Telt!* (maart 2023) en is opgesteld op basis van inzichten uit regiodialogen in 11 regio's (met decentrale overheden, departementen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, inwoners) en op basis van interbestuurlijke gesprekken (met Rijk, medeoverheden (in koepel-/netwerkverband of vanuit de regio's).
- Over de aanpak zijn eerder twee Kamerbrieven verstuurd en dit thema is meermaals door de vorige Kamer met uw ambtsvoorganger besproken.

- Er is veel politieke aandacht voor dit onderwerp en de wens van zowel de Tweede Kamer, departementen als medeoverheden en regio's is om hier nu op door te pakken en de vervolgaanpak uit te gaan voeren.
- In de afgelopen maanden is in alle regio's die betrokken worden in het gebiedsgerichte programma van ERT dialogen en reflectiegesprekken gevoerd. Dit waren zeer waardevolle gesprekken, met enthousiaste deelname van regio's (medeoverheden, departementen, maatschappelijke partijen, bedrijfsleven en inwoners). De opbrengst uit deze gesprekken vormt de basis voor de verdere invulling van het gebiedsgerichte programma in den brede en de plannen voor de regio's en uitvoeringsagenda's die de regio's samen met het Rijk op gaan stellen als onderdeel van het gebiedsgerichte programma.
- De voorgestelde aanpak bestaat uit twee onderdelen: het Nationaal Programma Vitale Regio's en het doorontwikkelen van de beleids- en investeringslogica. Deze twee lijnen kennen ieder hun eigen betrokken partners en wijze van samenwerken, maar hangen in de basis wel met elkaar samen. Signalen uit de gebiedsgerichte lijn kunnen op onderdelen een extra stimulans vormen in de doorontwikkeling van de beleids- en investeringslogica.

De gebiedsgerichte aanpak (onder de noemer National Programma Vitale Regio's)

- Een langjarig gebiedsgericht programma voor specifieke regio's aan de randen van het land, waarvan het merendeel ook te maken heeft met een grensligging. Dit gaat om regio's met specifieke opgaven, (vaak intergenerationele) sociaal maatschappelijke achterstanden, maar ook onbenutte kansen waardoor duurzame regionale ontwikkeling moeilijk is.
- Het programma zet in op structurele samenwerking met de regio's, het komen tot een meer passende inzet voor deze regio's die bijdragen aan het realiseren van het beoogd toekomstperspectief van de regio's. *Dit sluit aan bij de opgaven uit het regeerprogramma om de aanpak ERT door te zetten*.
- Het programma bouwt voort op de bestaande aanpak Regio's aan de Grens, inclusief de grensoverschrijdende samenwerking met de buurlanden. *Dit is in de vorige Kamerbrief aangegeven.*
- De eerstvolgende stap is een door regio en rijk gezamenlijk op te stellen toekomstbeeld (*plan voor de regio*) en een daarvan afgeleide *uitvoeringsagenda* waarin de concrete inzet van regio en rijk wordt vastgelegd en afspraken gemaakt worden over de samenwerking voor de komende vier jaar.
- Het plan voor de regio betreft een integrale blik op het toekomstperspectief van de regio, de opgaven en kansen. In de agenda's komen de zaken centraal te staan die op dit moment niet via andere programma's en trajecten worden opgepakt maar die wel essentieel zijn voor deze regio's om duurzaam toe te werken naar het beoogd toekomstperspectief. We gaan dus niet zaken dubbel doen, maar juist daar op inzetten wat nog onvoldoende aandacht krijgt.
- Regeerprogramma: bij de aanpak van Elke regio telt werken met name de bewindspersonen van OCW, VWS, SZW, VRO, JenV, I&W, EZ, KGG en LVVN samen met een coördinerende verantwoordelijkheid voor BZK.
- Ook is er veel samenhang met vraagstukken op het terrein van interbestuurlijke samenwerking en bestuurlijke en financiële verhoudingen en vraagt dit intensivering van de samenwerking op deze onderwerpen.

Waarom 11 regio's voor het Nationaal programma Vitale regio's (NPVR)

- Het oorspronkelijke adviesrapport van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli), Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft naar vijf regio's gekeken, te weten: *Parkstad Limburg, Zeeuws Vlaanderen, Kop van Noord Holland, Twente* en *de (Groningse en Drentse) Veenkoloniën*. De raden gaven zelf al aan dat dit beeld niet uitputtend was en dat een aantal regio's strikt genomen het beter doet dan anderen binnen deze groep.
- Om onderbouwd de keuze te kunnen maken met welke regio's het gesprek te voeren heeft BZK aanvullend onafhankelijk onderzoek laten uitvoeren. Door het PON&Telos is naar de verdeling van brede welvaart en clustering van achterstanden in Nederland gekeken om te zien of er naast deze vijf nog andere regio's zijn die in dezelfde mate te maken hebben met deze problematiek.
- Het onderzoek van Het PON&Telos geeft aan dat de opgaven die naar voren komen in het rapport 'Elke regio telt!' zich niet beperken tot de vijf regio's, maar laat zien dat een aantal andere regio's hier in min of meer dezelfde mate mee te maken hebben. Dit geldt specifiek voor regio's aan de randen van het land, maar ook voor stedelijke gebieden.
- Het PON&Telos heeft in het onderzoek alleen gekeken naar twee onderdelen (achterstanden en ligging) terwijl de focus vanuit *Elke regio telt* breder is dan alleen deze twee factoren. Het is van belang om naast deze factoren ook te kijken naar de score op brede welvaart, ontgroening, vergrijzing en dunbevolktheid van een gebied, samenstelling van de bevolking (meer kwetsbare groepen), bereikbaarheid en verschraling van voorzieningen en de afwezigheid van een stuwende economie.
- De nadere analyses in combinatie met bovenstaande factoren zijn aanleiding om aanvullend met nog vijf regio's aan de randen van het land het proces voort te zetten. Omdat tijdens de voorbereiding bleek dat twee Friese regio's apart genomen moesten worden, leidde dit uiteindelijk tot gesprekken met en afbakening tot 11 regio's.
- Dit betreffen allen regio's die al ruim een decennia in beeld zijn in relatie tot bevolkings- en huishoudensdaling en structureel achterblijven wat betreft brede welvaart. Dit bevestigt de keuze om juist voor deze regio's tot een passende gebiedsgerichte aanpak te komen omdat de eerdere en huidige inzet niet voldoende aansluit om structureel en duurzaam te werken aan regionale ontwikkeling voor deze regio's. Ze zijn nu daarom centraal gesteld in het NPVR.

Doorontwikkelen van de beleids- en investeringslogica van het rijk

- De doorontwikkeling van de beleids- en investeringslogica is in eerste instantie een opgave voor individuele departementen, gekoppeld aan de ambities uit het regeerprogramma (onderwijs, zorg, regionale economie, bereikbaarheid, wonen). In de Kamerbrief wordt de concrete inzet hierop beschreven. De signalen die komen vanuit de regio's die centraal staan in het gebiedsgerichte programma zijn voor de departementen ook belangrijke input voor hun verdere inzet hierop.
- BZK ondersteunt en faciliteert deze gezamenlijke beweging en stimuleert waar nodig de samenhang/-werking.
- U vertolkt daardoor ook een rol richting andere departementen om deze beweging aan de gang te houden. Dit past bij uw bredere portefeuille als coördinerend bewindspersoon voor beleid dat medeoverheden raakt (interbestuurlijke samenwerking en bestuurlijke en financiële verhoudingen).

- De nadruk de komende zes maanden komt vooral te liggen op het gebiedsgerichte programma en de totstandkoming van de langjarige agenda's. Het komen tot een duidelijke vraagarticulatie van regio's zal hier een belangrijk onderdeel van uitmaken en zal in nauwe samenwerking tussen regio's en rijk tot stand komen.
- Bij beleids- en investeringslogica ligt de focus op het goed organiseren van gebiedsgericht werken bij het Rijk, op het verbinden van departementen en het inbedden van een feedbackloop om de signalen vanuit regio's en medeoverheden structureel mee te kunnen nemen in verdere doorontwikkeling van beleid.
- Daarnaast wordt ingezet op de doorontwikkeling van beleids- en investeringslogica door de departementen. Dit zijn processen die veel tijd kosten en pas op langere termijn hun vruchten afwerpen.
- Het voorstel is om in de tweede helft van 2025 opnieuw de stand van zaken op te maken en naar de Kamer te sturen.

Toelichting
Sinds maart 2023 werken rijk en regio's in gesprek met elkaar aan de uitwerking van de aanbevelingen uit het rapport Elke regio telt (van de adviesraden ROB, Rli, RVS). Dit rapport concludeerde dat regio's in Nederland aanzienlijk van elkaar verschillen, dat deze verschillen soms onwenselijk zijn, er bepaalde regio's vaker te maken hebben met deze onwenselijke verschillen dan anderen en dat het tegengaan hiervan stevige veranderingen in rijksbeleid vergt.

Onder coördinatie van BZK is in samenwerking tussen regio en rijk sindsdien een aanpak uitgewerkt met twee onderdelen: 1) een gebiedsgericht programma om een selectie van 11 regio's met grote opgaven te helpen en 2) doorontwikkeling van beleids- en investeringslogica van het rijk om meer rekening te houden met regionale verschillen.

Politieke context
- Het belang van Rijksondersteuning van regio's met specifieke opgaven (ook juist buiten de economische kerngebieden) wordt door het merendeel van de partijen in de Kamer onderschreven. Hiertoe zijn meerdere moties aangenomen en toezeggingen gedaan
- Er wordt aandacht gevraagd voor en gegeven aan deze regio's (zie voorbeelden van beleidsmaatregelen in Kamerbrief) maar tegelijkertijd wordt op specifieke onderwerpen ook opgavegericht schijnbaar 'tegenstrijdig' beleid gevoerd (zoals grote investeringen in economische kerngebieden). Dit leidt telkens tot beroep op 'ERT'.
- Verder is politiek relevant dat er al lang aan deze aanpak gewerkt wordt in nauwe afstemming met regio's, decentrale overheden en departementen. Dit wekt verwachtingen om ook concrete vervolgstappen te zetten (als betrouwbare overheid/i.r.t. goed bestuur).

Financiële/juridische overwegingen
- Er zijn geen specifieke extra middelen voor de uitvoering van de agenda's met deze regio's gereserveerd onder de noemer van dit programma. Er is aandacht gevraagd om, op dit moment, nog onbestemd geld op (opgaven in) deze regio's te richten en na de totstandkoming van de agenda's te kijken hoe bestaande inzet en middelen gerichter kunnen worden gestuurd naar deze regio's wanneer dit helpend is bij het realiseren van het beoogd

toekomstperspectief van de regio en het verbeteren van de kwaliteit van leven, wonen en werken van de inwoners. Het uitblijven van extra middelen heeft in de betrokken regio's wel tot de nodige teleurstelling geleid.
- Voor het gebiedsgerichte programma zijn er procesmiddelen gereserveerd om de komende jaren te werken aan de totstandkoming van de agenda's en regionale samenwerking te stimuleren. Bij het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV, vergelijkbaar programma in 20 stedelijke focusgebieden) gebeurt dit bijvoorbeeld met gecombineerde SPUK's. Bij het NPLV kunnen middelen ook voor maatschappelijke opgaven ingezet worden.
- Aan de doorontwikkeling van beleids- en investeringslogica wordt door departementen al langere tijd gewerkt en kan binnen hun eigen begrotingen leiden tot verschuivingen. Het komen tot aanvullende/nieuwe maatregelen die niet in het Regeerprogramma staan lijkt niet voor de hand te liggen.
- Departementen hebben aandacht gevraagd voor het scheppen van realistische verwachtingen/ambities in de Kamerbrief en het werkbaar houden van deze inzet i.r.t. gebrekkig gereserveerde financiële middelen en de taakstelling.

Krachtenveld
- Er is een zekere mate van spanning tussen de keuze voor 11 regio's in het voorgestelde gebiedsgerichte programma NPVR. In het politieke debat bestaat de mogelijkheid dat andere regio's of koepelorganisaties zullen pleiten voor een gebiedsgerichte programma voor hun regio(`s). Ook de VNG (en in mindere mate het IPO) pleiten er doorgaans voor om met alle regio's aan de slag te gaan.
- In veel regio's werken Rijk en medeoverheden en maatschappelijke partners via verschillende gebiedsgerichte aanpakken samen. Dat gaat soms om concrete projecten, maar ook via nationale programma's zoals NOVEX, Regiodeals en het NP Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). De grote maatschappelijke opgaven waar Nederland voor staat bieden kansen, maar het benutten daarvan is niet in alle regio's en gebieden vanzelfsprekend.
- In brieven van uw ambtsvoorgangers is steeds aangegeven dat een specifiek op de regio's aan de randen van het land gericht programma ontbreekt. Daarom is het voorstel om een gebiedsgerichte aanpak NPVR in te richten. Dat programma bouwt voort op bestaande trajecten en structuren die al in die regio's lopen. De bedoeling is om aanvullende op de bestaande trajecten de verbinding tussen de losse onderdelen te zoeken en meer specifiek te kijken waar meer positie voor deze regio's in het generieke beleid (bijv. op korte termijn uitzonderingen op bestaande wet- en regelgeving en op lange(re) termijn aanpassing van generiek rijksbeleid) en langjarige samenwerking omtrent een aantal specifieke thema's deze regio's een positieve ontwikkeling te laten doormaken.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

nvt

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Verzendversie Kamerbrief ERT	Dit is versie zonder arcering en zonder tracks
2	Eindrapport Twijnstra en Gudde Regiodialogen	